

PREKYBOS ŽMONĖMIS MASTO VERTINIMAS: TARPTAUTINĖS IR NACIONALINĖS INICIATYVOS

Reda Sirgedienė

Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto
Administracinės teisės ir proceso katedra
Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius, Lietuva
Telefonas (+370 5) 271 4545
Elektroninis paštas reda.sirgediene@vrm.lt

Pateikta 2011 m. gegužės 15 d., parengta spausdinti 2012 m. rugsėjo 30 d.

Anotacija. Prekyba žmonėmis – globalus reiškinys. Jau keletą metų kova su šiuo nusikaltimu išlieka nacionalinis, regioninis, Europos Sąjungos ir tarptautinis prioritetas. Patikimi ir laiku pateikti palyginami duomenys apie prekybą žmonėmis – vienas iš esminių sėkmingos kovos su šiuo nusikaltimu aspektų, tačiau iki šiol įvairiuose dokumentuose skirtingai vertinamas prekybos žmonėmis mastas. Atsižvelgiant į tai tarptautiniu ir nacionaliniu lygiu imamasi įvairių iniciatyvų išsiaiškinti, pagal kokius rodiklius tikslinga rinkti duomenis apie prekybą žmonėmis. Europos Sąjungos institucijose vis dažniau diskutuojama, kaip Europos Sąjungoje reikėtų centralizuoti tokių duomenų surinkimą, kad surinkti duomenys būtų tikslūs ir palyginami. Šiame straipsnyje pateikiami apibendrinti šių iniciatyvų analizės rezultatai, plačiau apžvelgiant Lietuvos situaciją ir pristatant vieną naujausių jos iniciatyvų. Taip pat straipsnyje pateikiamos išvados ir siūlymai iniciatyvoms, kaip patobulinti duomenų apie prekybą žmonėmis rodiklių sistemą Lietuvoje.

Reikšminiai žodžiai: kova su prekyba žmonėmis, prekybos žmonėmis mastas, informacinė sistema, duomenų rinkimas, viešojo administravimo subjektai.

Įvadas

Temos aktualumas ir probleminė situacija. Prekyba žmonėmis yra latentinis nusikaltimas ir nors, lyginant su ankstesniais metais, nustatytų nukentėjusių nuo prekybos žmonėmis skaičius Lietuvoje ir daugelyje kitų valstybių mažėja, negalima teigti, kad realiai tas skaičius yra mažėjantis. Tam, kad būtų galima tiksliau įvertinti prekybos žmonėmis mastą, nustatyti pokyčius ir planuoti atitinkamas priemones identifikuoti galėjusius nukentėti nuo prekybos žmonėmis asmenis, laiku suteikti jiems pagalbą, o nusikalstamą veiką padariusius asmenis patraukti baudžiamojon atsakomybėn, reikalinga užtikrinti išsamių duomenų apie prekybą žmonėmis surinkimą. Anksčiau apie tokių duomenų rinkimą buvo kalbama kaip apie vieną iš bendradarbiavimo ir koordinavimo kovojant su prekyba žmonėmis priemonės veiklų, o dabar – kaip apie atskirą ir svarbią priemonę. Evoluicionuojant prekybos žmonėmis nusikaltimo *modus operandi*, plečiantis šio nusikaltimo geografijai ir prekeiviams žmonėmis vis plačiau naudojantis naujausiomis informacinėmis technologijomis, tiksli informacija apie šį nusikaltimą ir greitas apsikeitimas ja tarp atsakingų viešojo administravimo subjektų ir jų partnerių yra ypač svarbūs. Atsižvelgiant į parengtų įvairių dokumentų, susijusių su duomenų apie prekybą žmonėmis rinkimu, gausą ir gana ilgą laikotarpį, kuriuo tie dokumentai buvo rengiami ir bandoma įvykdyti juose pateiktus siūlymus, duomenų apie prekybą žmonėmis surinkimas – gana sudėtingas procesas, ypač atkreipiant dėmesį į tai, kad siekiama rinkti palyginamus tarp šalių duomenis ir kad, nepaisant visų priemonių, ataskaitose ir studijose toliau rašoma apie patikimų ir palyginamų duomenų trūkumą, būtinybę tobulinti visą duomenų rinkimo sistemą, be to, cituojami tie patys seniai skelbti duomenys¹.

Atliekant tyrimą, atkreiptas dėmesys į Europos Komisijos, tarptautinių organizacijų, ypač Tarptautinės darbo organizacijos, Tarptautinės migracijos organizacijos ir Tarptautinio migracijos politikos plėtros biuro, suburiančių šios srities specialistus, iniciatyvas. Iš autorių paminėtini: J. Goodey, B. Hancilova, C. Massey, B. Kutnick, P. Belser, G. Danailova-Trainor, G. Vermeulen, A. Balcaen, A. Di Nicola, A. Cauduro, M. De Cock ir kt. Lietuvoje duomenų apie nusikaltimus, organizuotą nusikalstamumą, nukentėjusius nuo nusikaltimų surinkimo klausimus yra nagrinėję A. Panomariovas, A. Gutauskas, A. Kiškis, A. Dapšys, V. Kalpokas, T. Rudzkis, K. Alėšiūnaitė ir kiti. Taip pat paminėtinas 2011 m. Policijos departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus ministerijos baigtas įgyvendinti projektas Nr. LT 0111 (2EEE/NOR-016) „Nacionalinės integruotos informacinės sistemos (NIIS), skirtos kovai su tarptautiniu organizuotu nusikalstamumu, susijusiu su prekyba žmonėmis, sukūrimas, kuriuo sudaromos sąlygos jungimuisi su nacionaliniais Interpolo ir Europolo padaliniais bei kitomis ES valstybėmis narėmis“, finansuotas Norvegijos finansinio mechanizmo ir Lietuvos Respublikos

1 Ypač dažnai cituojama Tarptautinės darbo organizacijos dar 2005 metų ataskaita, kurioje nurodyta, kad pasaulyje apie 12,3 mln. asmenų gali būti išnaudotojiškoje situacijoje įvairiose pasaulio valstybėse, iš kurių bent 2,4 mln. gali būti nukentėję nuo prekybos žmonėmis priverstiniam darbui, ir Europos policijos biuro 2003 metais paskelbta informacija, kad iš Baltijos valstybių kasmet išvežama apie 3000 moterų, iš jų vien iš Lietuvos apie 1200, nors pastaroji informacija buvo paneigta.

biudžeto lėšomis. Laiku gauti ir kokybiški duomenys – sėkmingo nusikaltimų atskleidimo, užkardymo ir ištyrimo pagrindas.

Šio straipsnio tyrimo *objektas* – duomenų apie prekybą žmonėmis rinkimo iniciatyvos ir duomenų apie prekybą žmonėmis rodikliai.

Straipsnio *tikslas* – apibendrinti svarbiausių tarptautinių ir nacionalinių iniciatyvų rinkti duomenis apie prekybą žmonėmis ir tų iniciatyvų pasiūlytų tokių duomenų rodiklių analizės rezultatus, pristatyti situaciją ir įgyvendinto projekto rezultatus Lietuvoje ir pateikti siūlymus iniciatyvoms, kurios patobulintų prekybos žmonėmis rodiklių sistemą Lietuvoje.

Atsižvelgiant į tyrimo tikslą, numatyti šie *uždaviniai*: 1) išanalizuoti svarbiausias nacionalines ir tarptautines iniciatyvas, skirtas rinkti duomenis apie prekybą žmonėmis; 2) išanalizuoti svarbiausių tarptautinių ir nacionalinių iniciatyvų pasiūlytus prekybos žmonėmis rodiklius; 3) pristatyti situaciją Lietuvoje ir atskleisti vienos iš tokių iniciatyvų – projekto Nr. LT 0111 (2EEE/NOR-016) „Nacionalinės integruotos informacinės sistemos (NIIS), skirtos kovai su tarptautiniu organizuotu nusikalstamumu, susijusiu su prekyba žmonėmis, sukūrimas, kuriuo sudaromos sąlygos jungimuisi su nacionaliniais Interpolo ir Europolo padaliniais bei kitomis ES valstybėmis narėmis“ rezultatus; 4) pateikti siūlymus iniciatyvoms, kurios patobulintų prekybos žmonėmis rodiklių sistemą Lietuvoje.

Siekiant įgyvendinti tyrimo tikslą ir uždavinius, taikyti tiek empiriniai, tiek teoriniai – dokumentų analizės, lyginimo, indukcijos-dedukcijos ir sisteminės analizės – mokslinio tyrimo metodai.

1. Tarptautinės ir kitų šalių iniciatyvos

1.1. Planai ir jų įgyvendinimas

Analizuojant tarptautines ir atskirų valstybių nacionalines iniciatyvas, susijusias su duomenų apie prekybą žmonėmis surinkimu, pastebėta, kad didžioji iniciatyvų dalis – dokumentai ir leidiniai, kuriuose skatinama rinkti kokybiškus ir palyginamus duomenis apie prekybą žmonėmis ir svarstoma, kokius duomenis ir kaip reiktų rinkti, – ne apie konkrečių ilgalaikių priemonių tokiems duomenims surinkti organizavimą.

Jau beveik du dešimtmečiai, kai Europos Tarybos Ministrų komitetas išleido rekomendaciją², skatinančią viešojo ir privataus sektorių institucijas ir organizacijas dėti pastangas surinkti visą įmanomą informaciją apie galimą vaikų ir asmenų, neseniai sulaukusių pilnametystės, seksualinį išnaudojimą, ypač prekybos žmonėmis atvejais, tokių nusikaltimų prevencijos, ištyrimo ir mokslinių tyrimų tikslais. Ir daugiau kaip du de-

2 Council of Europe. Committee of Ministers. Recommendation R (91) 11 of the Committee of Ministers to member states concerning sexual exploitation, pornography and prostitution of, and trafficking in, children and young adults (adopted by the Committee of Ministers on 09/09/1991 at the 461 meeting of Ministers' Deputies). Council of Europe. *Sexual exploitation, pornography and prostitution of, and trafficking in, children and young adults. Recommendation No. R (91) 11 and Report of the European Committee on Crime Problems. Legal issues*. Strasbourg: Council of Europe Publishing, 1993, p. 7.

šimtmečiai, kai Jungtinių Tautų konvencija prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą³ paskatino šalis nares rengti analitinius duomenis naudojant vienodus apibrėžimus, standartus ir metodiką. 2004 m. lapkričio 4–5 d. Europos Vadovų Tarybos priimtoje daugiametėje programoje „Hagos programa: laisvės, saugumo ir teisingumo stiprinimas Europos Sąjungoje“⁴ ir šios programos veiksmų plane⁵ duomenų kokybės gerinimas kovojant su organizuotu nusikalstamumu minimas tarp prioritetų. Įgyvendinant šią programą, atitinkamai 2005 ir 2006 metais buvo priimti ES planas dėl prekybos žmonėmis prevencijai ir kovai su ja skirtų geriausios praktikos, standartų ir procedūrų⁶ ir Europos Vadovų Tarybos dokumentas apie šio plano įgyvendinimą⁷, kuriuose planuota parengti bendras duomenų, tarp jų ir palyginamų rodiklių, rinkimo nuorodas ir sukurti bendrą mokslinių tyrimų modelį, 2006 m. Europos Komisija sudarė ekspertų grupę, atsakingą už politikos poreikių nustatymą duomenų apie nusikalstamumą ir baudžiamąją teiseną srityje⁸, 2006 m. gruodžio 18 d. Europos Sąjungos Taryba priėmė pamatinį sprendimą 2006/960/TVR dėl keitimosi informacija ir žvalgybos informacija tarp ES valstybių narių teisėsaugos institucijų supaprastinimo⁹, tais pačiais metais pradėta įgyvendinti ES nusikalstamumo ir baudžiamosios teisenos vertinimo kūrimo strategija 2006–2010 m.¹⁰, numaćiusi tobulinti prekybos žmonėmis masto vertinimą renkant duomenis pagal palyginamus rodiklius ir harmonizuojant šio nusikaltimo sąvokas ir tokių duomenų rinkimo tvarką, 2008 metų Prancūzijos Respublikos, Čekijos Respublikos ir Švedijos Karalystės pirmininkavimo dokumente tarp prioritetų – bendrų ES standartų rinkti ir analizuoti duomenis apie prekybą žmonėmis parengimas¹¹. 2009 m. Europos Vadovų Tarybos patvirtinta 2010–2014 metų strateginė programa „Stokholmo programa. Atvira ir saugi Europa piliečių labui ir saugumui“¹² ir jos įgyvendinimo veiksmų

-
- 3 Jungtinių Tautų konvencija prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 51-1933.
 - 4 The Hague Programme: strengthening freedom, security and justice in the European Union. [2005] OL, C053/1.
 - 5 Council and Commission Action Plan implementing the Hague Programme on strengthening freedom, security and justice in the European Union. [2005] OJ, C198/1.
 - 6 EU Plan on Best Practices, Standards and Procedures for Combating and Preventing Trafficking in Human Beings. [2005] OJ, C311/1.
 - 7 Council Document 16633/06 of 14 December 2006 on follow-up to the Action Plan on trafficking in human beings.
 - 8 Commission Decision 2006/581/EC of 7 August 2006 setting up a group of experts on the policy needs for data on crime and criminal justice. [2006] OJ, L234/29.
 - 9 Tarybos 2006 m. gruodžio 18 d. pamatinis sprendimas 2006/960/TVR dėl keitimosi informacija ir žvalgybos informacija tarp Europos Sąjungos valstybių narių teisėsaugos institucijų supaprastinimo. [2006] OL, L386/89.
 - 10 Komisijos 2006 m. rugpjūčio 7 d. komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai ir Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui 437 galutinis „ES nusikalstamumo ir baudžiamosios teisenos visapusiškos ir nuoseklios vertinimo strategijos kūrimas: 2006-2010 m. ES veiksmų planas“ [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-02-02]. <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52006DC0437:LT:NOT>>.
 - 11 Council Document 10093/08 of 9 June 2008 “18 Months EU Council Working Programme for the three EU Presidencies”.
 - 12 Stokholmo programa – Atvira ir saugi Europos piliečių labui ir saugumui, kurią Europos Vadovų Taryba priėmė 2009 m. gruodžio 10–11 d. [2010] OJ, C198/1.

planas, parengtas Ispanijos pirmininkavimo metu¹³, pabrėžia duomenų apie prekybą žmonėmis rinkimo svarbą ir tobulinimą, ypač organizuojant adekvačių, patikimų ir palyginamų statistinių duomenų rinkimą bei keitimąsi ir įgyvendinant Europos keitimosi informacija modelį, ES vidaus saugumo srities informacijos valdymo strategiją ir nusikalstamumo ir baudžiamosios teisenos statistikos rengimo veiksmų planą, kovojant su sunkiais ir organizuotais nusikaltimais. Tarptautinės organizacijos skatina šalis narys aktyviau bendradarbiauti keičiantis informacija apie prekybą žmonėmis¹⁴, parengti bendrus statistinių duomenų rinkimo standartus, sudaryti bendradarbiavimo susitarimus tarp atsakingų institucijų ir organizacijų, kuriuose būtų numatyta duomenų rinkimo ir apsiikeitimo tvarka¹⁵, plėtoti mokslinius tyrimus ir analizuoti prekybos žmonėmis mastą ir charakteristiką, tokių nusikaltimų organizavimo mechanizmą, analitines pastangas nukreipti į ilgalaikių sprendimų, susijusių su prekybos žmonėmis priežastimis, išnaudojamų žmonių paslaugų poreikiu, tiekimu, nusikalstamais susivienijimais ir ekonominėmis pasekmėmis, taip pat nelegalia migracija, paiešką¹⁶, rinkti ir platinti statistinius duomenis apie visų formų prekybos vaikais mastą¹⁷, sistemingai rinkti ir analizuoti duomenis apie prekybą žmonėmis, sukurti nacionalines duomenų bazes, rinkti tokią informaciją ir ja keistis vartojant vienodus terminus, taikant vienodus metodus ir procedūras, kad būtų įmanomas duomenų palyginamumas tiek šalies viduje, tiek su kitomis šalimis¹⁸, tobulinti nacionalinių duomenų apie nustatytus priverstinio darbo ir prekybos žmonėmis atvejus rinkimo sistemas, atlikti nacionalinio priverstinio darbo masto vertinimą, rengti nacionalinius duomenų rinkimo planus, pagal kuriuos nacionalinėje duomenų bazėje iš institucijų – migracijos, policijos, teismų, darbo inspekcijų ir socialinių paslaugų teikėjų – būtų renkami, analizuojami ir vertinami duomenys pagal tam tikrus kriterijus ir metodus apie prekeivius žmonėmis ir nukentėjusius nuo šio nusikaltimo asmenis¹⁹.

13 Europos Komisijos komunikatas 171, pateiktas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui 2010 m. balandžio 20 d. [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-02-02]. <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0171:FIN:LT:PDF>>.

14 Jungtinių Tautų globalus planas dėl veiksmų prieš prekybą žmonėmis, patvirtintas Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos 2010 m. rugpjūčio 12 d. rezoliucija Nr. A/RES/64/293 [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-02-02]. <<http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N09/479/41/PDF/N0947941.pdf?OpenElement>>.

15 *Guiding Principles on Memoranda of Understanding between Key Stakeholders and Law Enforcement Agencies on Counter-Trafficking Cooperation*. Vienna: IOM, 2009, p. 20.

16 Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacijos veiksmų planas kovai su prekyba žmonėmis, patvirtintas šios organizacijos nuolatinio komiteto posėdyje 2003 m. liepos 24 d. sprendimu Nr. 557 [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-02-02]. <<http://www.osce.org/pc/42708>>.

17 Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacijos veiksmų plano kovai su prekyba žmonėmis priedas, skirtas specialiems vaikų, nukentėjusių nuo prekybos vaikais, poreikiams, susijusiems su jų apsauga ir pagalba jiems, patvirtintas šios organizacijos nuolatinio komiteto posėdyje 2005 m. liepos 7 d. sprendimu Nr. 685 [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-02-02]. <<http://www.osce.org/pc/15932>>.

18 *International Framework for Action to Implement the Trafficking in Persons Protocol*. Vienna: UNODC, 2009.

19 Working Paper No. 30. *Directions for national and international data collection on forced labour*. Geneva: ILO/ Michaëlle De Cock, 2007.

1.2. Problemos

Nepaisant planuojamų ir įgyvendinamų priemonių, 2005 metų ataskaitoje²⁰ Tarptautinė darbo organizacija nurodė, kad nacionalinis priverstinio darbo masto vertinimas yra fragmentinis, apimantis vieną ar dvi priverstinio darbo formas ir atliktas remiantis antriniais šaltiniais²¹. Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacijos 2006 metų metinėje ataskaitoje²² minima, kad šalyse narėse trūksta patikimų duomenų apie prekybą žmonėmis, ypač besikeičiantį šio nusikaltimo *modus operandi*, evoliucionuojančią nusikalstamų grupuočių struktūrą, prekeivius žmonėmis ir nukentėjusiuosius, prekybą vaikais, yra poreikis tuos duomenis panaudoti planuojant kovos su prekyba žmonėmis priemones ir užtikrinti jų efektyvumą, taip pat būtina jais keistis tarptautiniu lygiu. Bendro Tarptautinės migracijos organizacijos ir Austrijos Respublikos vidaus reikalų ministerijos projekto, skirto parengti palyginamų duomenų apie prekybą žmonėmis rodiklių gaires, apžvalgoje²³ pažymima, kad pradedant projektą Europos Sąjungoje nėra standartizuotų duomenų rinkimo gairių²⁴. 2008 m. Europos Sąjungos žmogaus teisių metinėje ataskaitoje patikimų ir palyginamų duomenų trūkumas nurodomas kaip vienas iš didžiausių iššūkių kovojant su prekyba žmonėmis įvairiose valstybėse²⁵. Europos Komisija, vertindama ES plano dėl prekybos žmonėmis prevencijai ir kovai su ja skirtų geriausios praktikos, standartų ir procedūrų įgyvendinimo rezultatus, savo darbo dokumente 2008 m.²⁶ atkreipia dėmesį, kad trūksta žinių apie prekybos žmonėmis mastą ir *modus operandi*. J. Goodey 2008 m. viename iš savo straipsnių rašo, kad tikslių duomenų apie prekybą žmonėmis vis dar nėra, valstybės institucijų ir nevyriausybių organizacijų pateikiamų duomenų šaltinį ir patikimumą dažnai sunku įvertinti²⁷. Europos Komisija 2009 m. birželio 10 d. komunikate Europos Parlamentui ir Tarybai²⁸ nurodo, kad Europos Sąjunga turi kovoti su prekyba žmonėmis, gerindama informacijos rinkimo ir strateginės analizės veiklą, sukurdama tinkamą įrodymų rinkimo mechanizmą ir

-
- 20 Joje pateikti iki tol buvę išsamiausi duomenys apie išnaudojimą priverstiniam darbui tarptautiniu ir regioniniu lygiu.
- 21 *A Global Alliance against Forced Labour. Global Report unde the Follow-up to the ILO Declaration on Fundamental Principles and Rights at Work 2005*. Geneva: ILO, 2005.
- 22 *From Policy to Practice: Combating Trafficking in Human Beings in the OSCE region*. Vienna: OSCE, 2007, p. 13.
- 23 *Guidelines for the Collection of Data on Trafficking in Human Beings, including Comparable Indicators*. Vienna: IOM and Federal Ministry of the Interior of Austria, 2009, p. 15.
- 24 Projektas buvo pradėtas 2007 m. lapkričio mėnesį.
- 25 Council Document 14146/1/08 REV 2 of 27 November 2008 on EU Annual Report on Human Rights 2008, p.74.
- 26 Commission Working Document COM(2008) 657 final of 17/10/2008 on evaluation and monitoring of the implementation of the EU Plan on best practices, standards and procedures for combating and preventing trafficking in human beings [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-02-02]. <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriS erv.do?uri=COM:2008:0657:FIN:EN:DOC>>.
- 27 Goodey, J. Human trafficking: Sketchy data and policy responses European Union Agency for Fundamental Rights (FRA), Austria. *Criminology and Criminal Justice*. 2008, 8(4): 424–425.
- 28 Komisijos 2009 m. birželio 10 d. komunikatas Europos Parlamentui ir Tarybai COM(2009) 262 galutinis „Laisvės, saugumo ir teisingumo erdvė piliečių labui“.

teikdama didesnę pagalbą nukentėjusiesiems, o vidaus saugumo strategijos prioritetų²⁹ įgyvendinimas turi būti paremtas mokslinių tyrimų ir plėtros veikla, siekiant skatinti optimaliausią moderniausių technologijų panaudojimą. Tarptautinės darbo organizacijos 2009 metų ataskaita tarp tolesnių kovos su prekyba prioritetų pabrėžia duomenų kokybės ir mokslinių tyrimų svarbą, panaudojant ir tobulinant esamus rodiklius³⁰. Europos Komisijos sudaryta Prekybos žmonėmis ekspertų grupė savo nuomonėje Nr. 7/2010 dėl Europos strategijos ir prioritetų kovojant su prekyba žmonėmis³¹ pabrėžia poreikį rinkti, keisti ir panaudoti tikslią informaciją apie prekybą žmonėmis. Tarptautinis migracijos politikos plėtros centras savo 2010 metų studijoje apie prekybos žmonėmis mastą 17 Europos Sąjungos valstybių narių pažymi, kad Europai dar toli iki išsamių duomenų ir duomenų prieinamumas, ypač laiko ir masto atžvilgiu, gana ribotas: nerenkami duomenys nacionaliniu lygiu arba nerengiama kasmetinė ataskaita, arba renkama ne apie visas prekybos žmonėmis išnaudojimo formas, arba skirtingos institucijos teikia informaciją apie tuos pačius aspektus, arba prekybos žmonėmis atvejai tiriami kaip pelnymasis iš kito asmens prostitucijos ar priverstinis darbas ir šie atvejai jau neįtraukti į oficialią prekybos žmonėmis statistiką, nėra institucijos, atsakingos už tokių duomenų surinkimą arba tos, kurios renka, tokių duomenų neplatina, daugeliu atvejų nebuvo surinktų ir pateiktų duomenų aiškumo ir nuoseklumo, netiksliai arba neišsamiai cituojamas duomenų šaltinis, problemiškas duomenų palyginamumas nacionaliniu lygiu ir tarp šalių narių: duomenis renka įvairios institucijos, neturinčios duomenų rinkimo metodikos, arba ją buvo sunku suprasti (vienose valstybėse pateikiami policijos nustatytų nukentėjusiųjų nuo prekybos žmonėmis skaičiai, kitose – nukentėjusiųjų, kuriems pagalbą suteikė nevyriausybines organizacijos, skaičiai, vienur pateikiami skaičiai tik apie pradėtus tyrimus, kitur – apie baigtus, skirtingas klasifikavimas, skirtingi duomenų pateikimo laikotarpiai ir pan.)³², sukaupta informacija ne visada tinkamai panaudojama mokslinių tyrimų metu, vertinant vykdomų priemonių efektyvumą ir planuojant efektyvesnes priemones³³, renkami duomenys retai atspindi amžių, lytį, tautybę, etninę grupę, išnaudojimo formą, trūksta kokybinių duomenų apie prekybos žmonėmis nusikaltimą įvairiais aspektais, tarp jų apie teises, socialines, kultūrinės ir ekonomines aplinkybes, darančias įtaką žmonių pažeidžiamumui, seksualinių paslaugų, pigios darbo jėgos ir pan. poreikio tikslo valstybėse priežastis, prekybos žmonėmis maršrutus, nusikaltimo specifiką, tendencijas, socialinių, kultūrinių ir teisinių priemonių įtaką aukų apsaugai,

29 Europos Sąjungos vidaus saugumo strategija, patvirtinta Europos Vadovų Tarybos 2010 m. kovo 25–26 d. susitikime, prekybą žmonėmis mini tarp pagrindinių ES vidaus saugumo problemų.

30 *The cost of coercion. Global report under the follow-up to the ILO Declaration on Fundamental principles and Rights at Work*. Geneva: ILO, 2009.

31 Opinion 7/2010 of the Group of Experts on Trafficking in Human Beings of the European Commission. Proposal for a European Strategy and Priority Actions on combating and preventing trafficking in human beings (THB) and protecting the rights of trafficked and exploited persons [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-02-02]. <http://ec.europa.eu/home-affairs/policies/crime/crime_human_trafficking_en.htm>.

32 *Study on the assesment of the extent of different types of Trafficking in Human Beings in EU countries*. Vienna: ICMPD, 2010, p. 19–20.

33 Hancilova, B.; Massey, C. *Evaluation of EU Member States' legislation and the situation concerning trafficking in human beings for the purpose of sexual exploitation*. Vienna: ICMPD, 2009, p. 24.

reabilitacijai ir integravimui³⁴, skaičiai pateikiami nenurodant nei duomenų šaltinio, nei analizės metodų³⁵, ribotas duomenų bazių prieinamumas (sienų kirtimai, padirbti dokumentai, dingę asmenys, nukentėję nuo prekybos žmonėmis ir kt.) trukdo tiksliai įvertinti prekybos žmonėmis rodiklius³⁶, tikslinga nustatyti bendradarbiavimo keičiantis informacija tarp atsakingų institucijų mechanizmą, sukurti centralizuotą duomenų rinkimo sistemą³⁷, susieti ją su migracijos tarnybų ir darbo pažeidimus registruojančių institucijų informacinėmis sistemomis, informacijos valdymas ir moksliniai tyrimai turėtų būti susiję su visų atsakingų institucijų ir organizacijų kovos su prekyba žmonėmis sritimis nurodant lytį ir amžių: moterys, vyrai, mergaitės ir berniukai³⁸, tikslinga rinkti vieningą statistinę informaciją ir apie su prekyba žmonėmis susijusius nusikaltimus³⁹, kovos su prekyba žmonėmis priemonės turi būti planuojamos atsižvelgiant į tikslią ir laiku gautą informaciją, patirtį ir analizės rezultatus, visos atsakingos institucijos ir organizacijos turi turėti aiškų prekybos žmonėmis keliamų problemų suvokimą ir taikyti tą pačią rodiklį apie prekybą žmonėmis ir susijusius procesus, galinčius turėti prekybos žmonėmis požymių, sistemą⁴⁰.

Tarp priežasčių, kodėl nėra patikimų duomenų apie prekybą žmonėmis, dažniausiai nurodomas šio nusikaltimo latentiskumas, neaiškiai ir skirtingai apibrėžiamas prekybos žmonėmis nusikaltimas ir žmoniškųjų ir techninių išteklių rinkti ir tvarkyti tokią informaciją trūkumas. Šias priežastis bandyta šalinti įvairiomis praktinėmis taikomosiomis duomenų rinkimo iniciatyvomis, kurių būta mažiau negu parengta įvairių dokumentų ir leidinių, skatinančių imtis tokių iniciatyvų.

1.3. Tarptautiniai ir kitų šalių nacionaliniai projektai

Tarp svarbiausių projektų, turėjusių didžiausios įtakos formuojant duomenų apie prekybą žmonėmis rinkimo politiką, paminėtinas Europos Komisijos finansuotas „Montrasec“ projektas, skirtas Europos Sąjungoje parengti vienodą rodiklių formą rinkti statistinius duomenis apie prekybą žmonėmis⁴¹. Pagal 2006 m. pristatytą formą, turi būti renkami duomenys apie įvykį, apie nukentėjusį asmenį ir apie prekeivį žmonėmis pagal tokius rodiklius: nusikalstami veiksmai (nukentėjusiojo verbavimas, pervežimas,

34 *Framework for Action for an effective implementation of the Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons, especially Women and Children*. Vienna: UNODC, 2009, p. 5–6.

35 *Estimating Human Trafficking into the United States: Development of a Methodology*. USA: Department of Justice, 2006, p. 14.

36 *Ibid.*, p. 51.

37 *Framework for Action for an effective implementation of the Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons, especially Women and Children*, supra note 34, p. 45.

38 *Guidelines for the Development and Implementation of a Comprehensive National Anti-Trafficking Response*. Vienna: ICMPD, 2006, p. 38.

39 *Recommended Principles and Guidelines on Human Rights and Human Trafficking. Commentary*. United Nations, 2010, p. 248.

40 *Ibid.*, p. 247.

41 Vermeulen, G.; Balcaen, A.; Di Nicola, A.; Cauduro, A. *The SIAMSECT files. Standardized templates and blueprint for EU-wide collection of statistical information and analysis on missing and sexually exploited children and trafficking in human beings*. Antwerp-Apeldoorn, 2006.

perdavimas, laikymas ir pan.), tų veiksmų atlikimo laikotarpis, būdas ir vieta (pažįstamo asmens verbavimas, pervežimas laivu, laikymas viešbutyje, išnaudojimas vaikų pornografijai ir pan.), kartu padarytos kitos nusikalstamos veikos, nukentėjusiojo atžvilgiu taikyti poveikio būdai, organizuoto nusikalstamumo požymiai, nukentėjusiojo asmens duomenys (užkoduoti vardas ir pavardė), pravardė, lytis (vyras, moteris, nežinoma), gimimo data ir vieta, tautybė, pirštų atspaudai, teistumas, šeiminė padėtis, išsilavinimas, teisinė padėtis toje valstybėje, situacija prieš išvykimą (gyvenamoji vieta, profesija, ekonominė padėtis, išvykimo motyvai) ir duomenys apie pervežimą ir išnaudojimą (ryšys tarp nukentėjusiojo ir prekeivio žmonėmis, išnaudojimo būdas, atlygis už nukentėjusįjį, nukentėjusiojo skola prekeiviui žmonėmis, naudoti dokumentai, anksčiau nukentėjęs nuo prekybos žmonėmis, vidutinės pajamos iš nukentėjusiojo išnaudojimo, suteikta pagalba (rūšis, organizacija, nukentėjusiojo tikslai), prekeivio žmonėmis asmens duomenys (užkoduoti vardas ir pavardė), pravardė, fizinis (juridinis) asmuo, lytis (vyras, moteris, nežinoma), gimimo (įsteigimo) data ir vieta, gyvenamoji (registracijos) vieta, tautybė, pirštų atspaudai, teistumas, šeiminė padėtis, išsilavinimas, profesija, teisinė padėtis toje valstybėje, duomenys apie pervežimą ir išnaudojimą, organizuotos grupės charakteristika, vaidmuo darant nusikaltimą, nukentėjusiųjų skaičius ir tautybė). Siekiant užtikrinti tokios informacijos surinkimą, buvo pasiūlyta kiekvienoje šalyje paskirti nacionalinį padalinį, atsakingą už tokių duomenų surinkimą savo šalyje ir jų saugų perdavimą į centrinį Europos Sąjungos padalinį, kuris atliktų gautų duomenų analizę ir analizės rezultatus pateiktų nacionaliniam padaliniiui.

Darbo grupės, kurią sudarė Europos Komisija politikos poreikiams nustatyti duomenų apie nusikalstamumą ir baudžiamąją teiseną srityje⁴², siūlymu 2008 m. buvo įgyvendintas bendras Europos Komisijos ir Tarptautinės darbo organizacijos projektas. Jo metu, remiantis Delfi metodika ir šalių narių specialistų užpildytais klausimynais apie nacionalinę patirtį prekybos žmonėmis seksualiniam išnaudojimui ir priverstiniam darbui ir prekybos vaikais seksualiniam išnaudojimui ir priverstiniam darbui srityse, atsižvelgiant į Palermo protokolą⁴³, pasiūlyta Europos Sąjungos vienoda duomenų, susijusių su prekyba žmonėmis, rinkimo sistema su palyginamais rodikliais apie nukentėjusius nuo prekybos žmonėmis asmenis (apie kiekvieną asmenį: lytis, amžius išnaudojimo pradžioje, tautybė, gimimo vieta, kilmės šalis, verbavimo šalis, teisinė padėtis išnaudojimo šalyje, išnaudojimo būdas, anksčiau nukentėjęs nuo prekybos žmonėmis; visų nukentėjusių asmenų skaičius šalyje per metus pagal lytį, amžių, tautybę, gimimo vietą ir išnaudojimo būdą, taip pat identifikuoti, atsisakę pagalbos, priėmę pagalbą, gavę leidimus gyventi ir repatrijuoti nukentėjusieji), apie prekeivius žmonėmis (apie kiekvieną asmenį: lytis, tautybė, gimimo vieta, amžius nusikaltimo padarymo metu, anksčiau nukentėjęs nuo prekybos žmonėmis, teisinė padėtis šalyje nusikaltimo padarymo metu, priklausymas organizuotai nusikalstamai grupei ar susivienijimui; visų prekeivių

42 Commission Decision 2006/581/EC of 7 August 2006 on setting up a group of experts on the policy needs for data on crime and criminal justice. [2006] OJ, L234/29.

43 Protokolas dėl prekybos žmonėmis, ypač moterimis ir vaikais, prevencijos, sustabdymo bei baudimo už vertimąsi ja, papildantis Jungtinių Tautų Organizacijos konvenciją prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą. *Valstybės žinios*. 2003, Nr. 49-2166.

žmonėmis skaičius šalyje per metus pagal lytį, amžių, tautybę, gimimo vietą ir išnaudojimo būdą), apie teisės saugos veiksmų rezultatus (nukentėjusiųjų skaičiai pagal amžių, tautybę, gimimo vietą, amžių pirmo susitikimo su verbuotoju metu, verbavimo vietą, verbavimo būdą, valstybės sienų kirtimą, išnaudojimo vietą, amžių išnaudojimo metu, išnaudojimo būdą, teisinę padėtį išnaudojimo valstybėje, suteiktą pagalbą, bendradarbiavimą su teisės sauga ir teismu, anksčiau nukentėjęs nuo prekybos žmonėmis, gautą kompensaciją; patrauktų baudžiamojon atsakomybėn už prekybą žmonėmis asmenų skaičiai pagal lytį, tautybę, gimimo vietą, gyvenamąją vietą, amžių, nusikaltimo padarymo metus, teistumą ir nuteistų už šį nusikaltimą asmenų skaičiai pagal lytį, tautybę, gimimo vietą, gyvenamąją vietą, amžių, nusikaltimo padarymo metus, ankstesnę teistumą, bausmę ir konfiskuotą turtą) ir apie prekybos žmonėmis procesą pagal verbavimo būdus, kelionės maršrutus, sienų kirtimo būdus, suklastotus dokumentus, išnaudojimo būdus, nukentėjusiojo kontrolės būdus, išnaudojimo šalis⁴⁴.

Europos Sąjungos statistikos tarnyba, vykdydama Europos Sąjungos 2011–2015 m. veiksmų planą⁴⁵ numatytą 4.2 priemonę „Prekybos žmonėmis statistinis vertinimas“, 2011 m. parengė nurodymus, kokius duomenis apie prekybą žmonėmis Europos Sąjungos šalys narės turi rinkti ir teikti. Pagal šiuos nurodymus, turi būti renkami duomenys apie nukentėjusius nuo prekybos žmonėmis asmenis (bendras numanomų nukentėjusiųjų skaičius, bendras identifiкуotų nukentėjusiųjų skaičius, abiejų grupių nukentėjusiųjų skaičius pagal išnaudojimo būdą, pilietybę, verbavimo šalį ir nukentėjusiųjų, kuriems suteikta pagalba, skaičius), policijos duomenys apie numanomas prekeivius žmonėmis pagal pilietybę ir pagal išnaudojimo formą, duomenys apie patrauktus baudžiamojon atsakomybėn prekeivius žmonėmis pagal pilietybę ir išnaudojimo formą ir prekeivius žmonėmis, kuriems pateikti kaltinimai už šį nusikaltimą, taip pat teismų duomenys apie nuteistus prekeivius žmonėmis už šį nusikaltimą pagal išnaudojimo būdą. Pagal galimybes prašoma duomenis pateikti nurodant ir lytį.

Jungtinių Tautų Narkotikų ir nusikalstamumo biuras jau dešimtmetį vykdo iniciatyvą, skirtą rinkti duomenis apie tarptautinę prekybą žmonėmis iš atvirų šaltinių pagal tokius rodiklius: maršrutai, nukentėjusiųjų ir prekeivių žmonėmis demografinė padėtis, nukentėjusiųjų išnaudojimo formos, nukentėjusiųjų ir prekeivių žmonėmis lytis ir amžiaus grupė (suaugę ir nepilnamečiai), kilmės, tranzito ir tikslo šalys, ikiteisminiai tyrimai, patraukti baudžiamojon atsakomybėn ir nuteisti asmenys, identifiкуoti nukentėjusieji ir nukentėjusieji, kuriems suteikta pagalba apgyvendinant⁴⁶.

Baltijos jūros regiono darbo grupė prieš prekybą žmonėmis, rinkusi ir analizavusi informaciją iš visų 11 regiono valstybių apie nacionalinę duomenų apie prekybą žmonėmis rinkimo praktiką (kas, kaip ir kokius duomenis renka ir kaip platina) savo leidi-

44 *Development of Guidelines for the collection of data on trafficking in human beings, including comparable indicators*. Vienna: IOM and the Federal Ministry of the Interior of Austria, 2009.

45 Communication from the Commission to the European Parliament and the Council COM (2011) 713 final of 18/01/2012 „Measuring Crime in the EU: Statistics Action Plan 2011-2015“.

46 *Trafficking in Persons: Global Patterns*. Vienna: UNODC, 2006; *Global Report on Trafficking in Persons*. Vienna: UNODC, 2009.

nyje⁴⁷ rekomenduoja Baltijos jūros regione rinkti duomenis apie nukentėjusiuosius nuo prekybos žmonėmis (apie kiekvieną asmenį: lytis, amžius išnaudojimo metu, tautybė, gimimo vieta, kilmės valstybė, verbavimo valstybė, teisinė padėtis išnaudojimo valstybėje, išnaudojimo tikslas, ar anksčiau nukentėjęs nuo prekybos žmonėmis; visų nukentėjusiųjų skaičius pagal lytį, amžių, tautybę, gimimo vietovę, išnaudojimo tikslą, taip pat identifikuoti nukentėjusieji ir nukentėjusieji, kuriems suteikta pagalba (atsisakyta suteikti, atsisakė pagalbos, priėmė pagalbą), gavę leidimą gyventi nukentėjusieji, repatriuoti nukentėjusieji (nurodant valstybes), apie prekeivius žmonėmis (apie kiekvieną asmenį: lytis, tautybė, gimimo vieta, amžius nusikaltimo padarymo metu, ar anksčiau nukentėjęs nuo prekybos žmonėmis, teisinė padėtis šalyje, kurioje padarė nusikaltimą, priklausymas organizuotai nusikalstamai grupei; visų prekeivių žmonėmis skaičius pagal lytį, amžių, tautybę, gimimo vietą, išnaudojimo tikslą), apie prekybos žmonėmis procesą (verbavimo rūšis, maršrutas, sienų kirtimo būdas, suklastotų dokumentų panaudojimas, išnaudojimo tikslas, nukentėjusiojo kontrolės būdas ir išnaudojimo valstybė) ir apie tyrimo rezultatus (suimti, patraukti baudžiamojon atsakomybėn, apkaltinti, nuteisti ir išteisinti prekeiviai žmonėmis, skirtos bausmės, asmenys, kuriems atlyginama žala, pradėti ir sėkmingai baigti ikiteisminiai tyrimai, bendradarbiaujantys su teisėsauga ir duodantys parodymus teisme nukentėjusieji, nukentėjusiųjų prašymai atlyginti žalą, patenkinti ir atmesti tokie prašymai).

Tarptautinis migracijos politikos plėtros centras su Portugalijos vidaus reikalų ministerija 2008–2009 m. įgyvendintu projektu sukūrė tarptautinę harmonizuotos informacijos valdymo sistemą su palyginamais duomenų apie nukentėjusius nuo prekybos žmonėmis asmenis, prekeivius žmonėmis ir baudžiamąjį procesą rodikliais⁴⁸. Projekto metu parengtame duomenų apie prekybą žmonėmis rinkimo vadove⁴⁹ pateikiamas toks minimalių rodiklių apie nukentėjusįjį nuo prekybos žmonėmis sąrašas: nusikaltimo registravimas (institucija, data, šaltinis), nukentėjusysis (lytis, gimimo data arba amžius, pilietybė, šeiminė padėtis, pajamos, išsilavinimas, motyvai išvykti), verbavimas (nukentėjusiojo amžius verbavimo metu arba verbavimo data, verbavimo šalis, būdai, ryšys su verbuotoju, verbuotojo lytis, pilietybė, gyvenamoji vieta, pasiūlyta tikslo valstybė), pervežimas (transporto rūšis, kirstos sienos, naudoti dokumentai, lydintis asmuo), identifikavimas ir pagalba (išnaudojimo rūšis, nukentėjusiojo kontrolės būdai, išnaudojimo pradžios data, teisinė padėtis toje valstybėje, išnaudojimo pabaigos data ir priežastis, ar anksčiau nukentėjęs nuo prekybos žmonėmis (jei taip, ankstesnio nusikaltimo metai, išnaudojimo rūšis, šalis ir suteikta pagalba), pripažintas nukentėjusiuoju, pagalba ir bendradarbiavimas su teisėsauga (nukentėjusiojo gyvenamoji vieta, veikla, paskutinė išnaudojimo vieta, suteikta pagalba ir jos laikotarpis, teisinė padėtis, kreipimasis į tei-

47 Council of the Baltic Sea States. Civil Security and the Human Dimension. Task Force against Trafficking in Human Beings. Data Collection and Research [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-04-03]. <<http://www.cbss.org/Civil-Security-and-the-Human-Dimension/data-collection-and-research>>.

48 *Data Collection and Harmonised Information Management Systems (DCIM-EU)* [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-04-01]. <http://www.icmpd.org/906.html?&no_cache=1&tx_icmpd_pi1%5Barticle%5D=1322&tx_icmpd_pi1%5Bpage%5D=1326>.

49 *Anti-Trafficking Data Collection and Information Management in the European Union – a Handbook. The situation in the Czech Republic, Poland, Portugal and the Slovak Republic*. Vienna: ICMPD, 2009.

sėsaugą, procesinė padėtis, gauta kompensacija, grįžimas į kilmės valstybę). Duomenis apie prekeivį žmonėmis ir baudžiamąjį procesą pasiūlyta rinkti nurodant bendrus nusikaltimo duomenis (registracijos numeris, institucija ir data, prekeivio žmonėmis vardas ir pavardė, informacijos šaltinis), duomenis apie prekeivį žmonėmis (lytis, gimimo data arba amžius, pilietybė, gyvenamoji vieta, gimimo vieta, vaidmuo vykdant nusikaltimą), duomenis apie ikiteisminį tyrimą (registracijos data ir vieta, tyrimo pabaigos data, sulaukymo data, prekybos žmonėmis rūšis, nukentėjusiųjų skaičius), duomenis apie teisminį nagrinėjimą pirmos ir aukštesnės instancijos teisme (teismas, bylos gavimo teisme ir nuosprendžio datos, baudmė), duomenis po galutinio teismo nuosprendžio (bausmės įvykdymo data, kompensacija nukentėjusiajam).

Tarptautinis migracijos plėtros politikos centras 2006–2010 m. dviejų etapų duomenų rinkimo ir informacijos valdymo projektu, skirtu sustiprinti kovą su prekyba žmonėmis Pietryčių Europoje (10 regiono valstybių)⁵⁰, rodiklius surinkti duomenis apie prekeivius žmonėmis, baudžiamąjį persekiojimą ir nukentėjusius nuo prekybos žmonėmis asmenis⁵¹ papildė rodikliais apie nukentėjusiojo etninę grupę, ekonominę situaciją ir namų ūkio pajamas, profesinę veiklą prieš verbavimą, verbavimo metu prekeivio žmonėmis pasiūlytas sąlygas, nukentėjusiojo identifikavimo instituciją, vietą ir datą.

Iš kitų valstybių patirties taip pat paminėtina Jungtinių Amerikos Valstijų patirtis. Šioje valstybėje prekybos žmonėmis mastas vertinamas pagal tokius rodiklius: duomenų šaltinis, šaltinio patikimumas, *modus operandi*, išnaudojimo rūšis, kilmės, tranzito ir tikslo valstybės, išvykimo iš šalies būdas, prekeivio žmonėmis ir nukentėjusiojo padėtis (sulaikytas, suimtas, deportuotas, repatrijuotas, apgyvendintas, paleistas, kita), nusikaltimo pradžia ir pabaiga, nukentėjusiojo tautybė ir etninė grupė, nukentėjusiųjų grupė pagal lytį ir amžių (pilnametis, nepilnametis)⁵². Taip pat Jungtinių Amerikos Valstijų valstybės departamentas kaupia ir apibendrina informaciją, surinktą iš įvairių valstybių viešojo administravimo subjektų, nevyriausybinų ir tarptautinių organizacijų, konsulinų įstaigų, tyrimų, ataskaitų, viešų šaltinių, el. paštu tipreport@state.gov, ir išleidžia ataskaitas apie situaciją prekybos žmonėmis srityje atskirose šalyse suskirstydamas jas į 3 grupes pagal dedamas pastangas. 2010 metų ataskaita – jau vienuoliktoji⁵³. Kasmet ataskaitoms prašomi duomenys: pradėti, baigti ir nutraukti prekybos žmonėmis ikiteisminiai tyrimai, išnaudojimo tikslas ir valstybės, į teismą perduotos ir teisme išnagrinėtos bylos, patraukti baudžiamojon atsakomybėn ir nuteisti (išteisinti) prekeiviai žmonėmis, jų pilietybės ir jiems skirtos baudmės, pripažinti nukentėjusiais nuo prekybos žmonėmis asmenys, jų pilietybės, jiems suteikta pagalba ir skirtos kompensacijos.

50 *Programme for the Enhancement of Anti-trafficking Responses in South-Eastern Europe, data Collection and Information Management (DCIM)* [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-03-10]. <http://www.anti-trafficking.net/103.html?&tx_icmpd_pi1%5Bpointer%5D=1>.

51 *Handbook on Anti-Trafficking Data Collection in South Eastern Europe: Developing Regional Criteria*. Vienna: ICMPD, 2007.

52 Working Paper No. 29. *Methodologies for global and national estimation of human trafficking victims: current and future approaches*. Geneva: ILO/ Bruce Kutnick, Patrick Belser, Gergana Danailova-Trainor, 2007.

53 U. S. Department of State. *Trafficking in Persons Report 2010* [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-03-01]. <<http://www.state.gov/g/tip/rls/tiprpt/2010/>>.

Formuluojant tyrimo išvadas, analizuoti ir kitų projektų⁵⁴ siūlymai ir rekomendacijos, tačiau dėl straipsnio apimties šie rezultatai šiame darbe plačiau nenagrinėjami.

2. Lietuvos iniciatyvos ir jų rezultatai

Lietuvoje duomenis apie prekybą žmonėmis renka keletas institucijų ir organizacijų. Šiame skyriuje apžvelgiama dabartinė situacija – svarbiausių ankstesnių iniciatyvų ir naujausios iniciatyvos – projekto Nr. LT 0111 (2EEE/NOR-016) „Nacionalinės integruotos informacinės sistemos (NIIS), skirtos kovai su tarptautiniu organizuotu nusikalstamumu, susijusiu su prekyba žmonėmis, sukūrimas, kuriuo sudaromos sąlygos jungimuisi su nacionaliniais Interpolo ir Europolo padaliniais bei kitomis ES valstybėmis narėmis“ rezultatai.

2.1. Situacija Lietuvoje – iniciatyvų iki projekto rezultatai

Viešas statistines ataskaitas apie nusikalstamas veikas, jų tyrimo rezultatus, įtariamus (kaltinamus) nusikalstamų veikų padarymu asmenis ir nukentėjusius nuo nusikalstamų veikų asmenis⁵⁵ Lietuvoje Nusikalstamų veikų žinybinio registro ir jo duomenų pagrindu rengia Informatikos ir ryšių departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos⁵⁶, vadovaudamasis Nusikalstamų veikų žinybinio registro nuostatais⁵⁷. Duomenys registruoti teikiami pagal Statistinių kortelių apie Nusikalstamų veikų žinybinio registro objektus pildymo, registravimo, teikimo ir saugojimo instrukciją⁵⁸ užpildant atitinkamas statistines korteles (Nusikalstamos veikos statistinė kortelė (10 kortelė), Tyrimo rezultatų

54 Plačiau žr.: Tarptautinės migracijos organizacijos duomenų bazė apie asmenis, galėjusius nukentėti nuo prekybos žmonėmis, kuriems pagalbą suteikė šios organizacijos biurai. *Counter-Trafficking Module Database (CTM Database)* [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-02-02]. <<http://www.iom.int/jahia/Jahia/pid/1235>>. Jungtinių Tautų Narkotikų ir nusikalstamumo biuro prekybos žmonėmis bendrieji, prekybos žmonėmis seksualiniam išnaudojimui, priverstiniam darbui, elgetavimui, nesunkiems nusikaltimams daryti ir tarnystei rodikliai. *UNODC Trafficking Indicators* [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-02-02]. <http://www.unodc.org/pdf/HT_indicators_E_LOWRES.pdf>. Tarptautinės darbo organizacijos metodologija įvertinti prekybos žmonėmis priverstiniam darbui mastą, nustatyti nukentėjusių pilnamečių ir nepilnamečių skaičių pagal lytį, išnaudojimo rūšį ir šalis klausimų grįžtantiems emigrantams forma. *A Global Alliance against Forced Labour. Global Report under the Follow-up to the ILO Declaration on Fundamental Principles and Rights at Work 2005*. Geneva: ILO, 2005.

55 VRM: Informatikos ir ryšių departamentas: Statistika [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-04-03]. <http://www.vrm.lt/fileadmin/Image_Archive/IRD/Statistika/index2.phtml?id=198>.

56 Registro duomenų teikėjai: Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnyba, Lietuvos kariuomenės karo policija, Lietuvos Respublikos valstybės saugumo departamentas, Muitinės departamentas prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos arba jo įgaliota kita muitinės įstaiga, atliekanti ikiteisminį tyrimą, Kalėjimų departamentas prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos, areštinės, tardymo izoliatoriai ir pataisos įstaigos, prokuratūros, teismai.

57 Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2006 m. sausio 26 d. įsakymas Nr. 1V-36. *Valstybės žinios*. 2006, Nr. 15-537.

58 Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2006 m. birželio 30 d. įsakymas Nr. 1V-252 „Dėl Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2003 m. gegužės 8 d. įsakymo Nr. 1V-160 „Dėl Nusikalstamų veikų, jas padariusių asmenų bei nukentėjusių asmenų centralizuotos apskaitos instrukcijos patvirtinimo“ pakeitimo“. *Valstybės žinios*. 2006, Nr. 79-3118.

statistinę kortelę (20 kortelė), Asmens, įtariamo (kaltinamo) nusikalstamos veikos padarymu, statistinę kortelę (30 kortelė), Baudžiamojoje byloje priimtų sprendimų statistinę kortelę (40 kortelė) ir Nukentėjusio fizinio asmens arba juridinio asmens statistinę kortelę (50 kortelė). Statistinės ataskaitos apie prekybą žmonėmis rengiamos nuo 2003 m.⁵⁹

Savo reikmėms duomenis apie prekybą žmonėmis kaupia keletas institucijų ir organizacijų. Paminėtina Lietuvos kriminalinės policijos biuro iniciatyva nuo 2000 m. reguliariai kaupti ir analizuoti informaciją apie organizuotų nusikalstamų grupuočių daromus nusikaltimus, susijusius su prekyba žmonėmis, o nuo 2007 m. – ir apie ikiteisminius tyrimus, susijusius su prekyba žmonėmis, pagal patvirtintus vienodus rodiklius. Informacija apie policijoje registruotus įvykius, susijusius su prekyba žmonėmis, nuo 2008 m. kaupiama Policijos registruojamų įvykių registre. Duomenis apie suteiktas paslaugas nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis, už kurias buvo apmokėta iš valstybės biudžeto, kaupia Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija⁶⁰. Tarptautinės migracijos organizacijos Vilniaus biuras kaupia depersonalizuotą informaciją apie asmenis, galėjusius nukentėti nuo prekybos žmonėmis, kuriems ši organizacija suteikė pagalbą⁶¹. Baudžiamųjų bylų nagrinėjimo Lietuvos Respublikos teismuose ataskaitas rengia Teismų administracija (nebaigtų bylų likutis ataskaitinio laikotarpio pradžioje ir pabaigoje, gautų ir baigtų bylų skaičius, bylų nagrinėjimo trukmė pirmos ir apeliacinės instancijos teismuose)⁶². Apibendrinta informacija apie situaciją kovojant su prekyba žmonėmis pateikiama Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos ataskaitose⁶³.

Apibendrinant paminėtina, kad šiuo metu išsamiausių duomenis, susijusius su prekyba žmonėmis, renka Lietuvos kriminalinės policijos biuras, kuriame už strateginės ir taktinės informacijos apie prekybą žmonėmis surinkimą, kaupimą, analizę ir panaudojimo koordinavimą atsakingas Nusikaltimų tyrimo 1-osios valdybos Prekybos žmonėmis tyrimo skyrius. Šis skyrius teikia informaciją Europos Sąjungos organizuoto nusikalstamumo grėsmės įvertinimui ir kitoms panašaus profilio priemonėms Europos Sąjungoje ir pasaulyje, Interpolui ir kitoms tarptautinėms organizacijoms. Duomenys apie ikiteisminius tyrimus, susijusius su prekyba žmonėmis, renkami pagal patvirtintas vienodas formas: bendra informacija apie ikiteisminį tyrimą, prekeiviai žmonėmis, nukentėjusieji ir *modus operandi*. Duomenys atnaujinami ir analizuojami kiekvieną ketvirtį⁶⁴.

59 Pastaraisiais metais vis dažniau tarp praktikų kyla diskusijos, kad šiose ataskaitose pateikiama informacija yra netikslė, kadangi statistinės kortelės dažnai užpildomos ir išsiunčiamos pavėluotai, pavyzdžiui, perduodant baudžiamąją bylą į teismą, be to, ne visada pateikiama tiksli ir išsami informacija.

60 Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija. Ataskaitos [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-04-03]. <<http://www.socmin.lt/index.php?424993275>>. Atkreiptinas dėmesys, kad šiose ataskaitose nepateikiama, kiek iš šių asmenų buvo pripažinti nukentėjusiais nuo prekybos žmonėmis baudžiamojo proceso metu.

61 Tarptautinės migracijos organizacijos Vilniaus biurui kai kurios nevyriausybinių organizacijų taip pat teikė informaciją apie suteiktas paslaugas ir jų suteikimo aplinkybes, tačiau informacijos, kiek iš šių asmenų tikrai nukentėjo nuo prekybos žmonėmis ir/ar buvo pripažinti nukentėjusiais nuo šio nusikaltimo, nėra. Šiuo metu dėl lėšų stokos šis projektas sustabdytas.

62 Nacionalinė teismų administracija. Teismų statistika [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-04-03]. <<http://www.teismai.lt/lt/teismai/teismai-statistika/>>.

63 Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerija. Prekybos žmonėmis prevencija ir kontrolė [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-04-03]. <<http://www.vrm.lt/index.php?id=566>>.

64 Šie duomenys skirti tik policijos naudojimui, todėl jų rodikliai plačiau šiame straipsnyje nenagrinėjami.

2.2. Naujausios iniciatyvos – projekto apžvalga ir galimybės

Verta dėmesio Policijos departamento prie Vidaus reikalų ministerijos paskutinė iniciatyva išplėsti duomenų apie prekybą žmonėmis rinkimo galimybes. Išanalizavęs tarptautinę ir nacionalinę praktiką ir patirtį renkant duomenis apie prekybą žmonėmis⁶⁵, Policijos departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos 2008 m. pateikė paraišką paramai projektui Nr. LT 0111 (2EEE/NOR-016) „Nacionalinės integruotos informacinės sistemos (NIIS), skirtos kovai su tarptautiniu organizuotu nusikalstamumu, susijusiu su prekyba žmonėmis, sukūrimas, kuriuo sudaromos sąlygos jungimuisi su nacionaliniais Interpolo ir Europolo padaliniais bei kitomis ES valstybėmis narėmis“ gauti iš Norvegijos finansinio mechanizmo.

Patvirtinus finansavimą, 2009 m. buvo sudaryta projekto finansavimo sutartis ir tu pačių metų pabaigoje pradėti projekto darbai, orientuoti į:

1. duomenų kaupimo, analizės ir apsikaitimo priemonių tobulinimą, sukuriant integruotą informacinę sistemą, jungiančią policijos valdomas sistemas ir registrus, proaktyvių tyrimų (I2) ir interneto skenavimo modulius, struktūrizuotą duomenų sandėlį – lanksčią duomenų ir dokumentų valdymo sistemą, duomenų apsikaitimo su kitomis valstybėmis elektroninį standartą ir analitinių ataskaitų elektronines formas;
2. reikiamos įrangos įsigijimą;
3. pareigūnų kvalifikacijos tobulinimą.

Projektu sukurta Nusikalstamumo analizės informacinė sistema (toliau – NAIS), kuri geba atrinkti ir apdoroti nurodytus duomenis automatinio ar pusiau automatinio būdu panaudojant analitinę programą i2. Projekto metu sukurtos sąsajos prirėkūs leis jungtis su šalies ir kitų valstybių viešojo administravimo subjektų ir jų partnerių atitinkamomis sistemomis, jei bus užtikrintas duomenų saugumo užtikrinimo klausimas. Sistema gali kaupti ir kitų viešojo administravimo subjektų ir jų partnerių renkamus duomenis.

NAIS sudarė galimybes rinkti duomenis ir formuoti analitines ataskaitas elektroniniu formatu pagal vienodus rodiklius 6 rodiklių kategorijose: bendra informacija (4 rodikliai), duomenys apie nusikaltimą (6 rodikliai), asmenys, galėję įvykdyti nusikaltimą (19 rodiklių), asmenys, galėję nukentėti nuo nusikaltimo (27 rodikliai), kita svarbi informacija, tyrimo metu iškilusios problemos, reikalinga pagalba (iš viso 58 rodikliai). Kai kuriems rodikliams pažymėti pateiktas alternatyvių variantų sąrašas⁶⁶.

NAIS išplėtė informacijos ir analizės kokybės valdymo galimybes ir sudarė galimybę rinkti ir susieti iš įvairių informacijos šaltinių gautą informaciją pagal nurodytus

65 Renginių metu Lietuvos kriminalinės policijos biuro atstovai yra minėję, kad tyrėjai praranda daug laiko dirbdami su skirtingomis nesusietomis duomenų bazėmis, elektroninėje erdvėje informacijos srautas didėja, dalis duomenų vis dar laikomi lokaliuose duomenų bazėse ir nėra prieinami tiems, kuriems jie galbūt yra labai reikalinga, Informatikos ir ryšių departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos tvarkoma baudžiamoji statistika ir atsakingų policijos tyrėjų sukaupti duomenys konkrečiu laikotarpiu skiriasi, žiniasklaidoje cituojama įvairių šaltinių informacija yra prieštaringa, dažnai pagrįsta nuomonėmis – ne faktais.

66 Šie duomenys skirti policijos naudojimui, todėl jų rodikliai plačiau šiame straipsnyje neaptariami.

rodiklius, greičiau nustatyti duomenų apie prekybą žmonėmis rodiklių pokyčius ir tiksliau įvertinti prekybos žmonėmis mastą.

Išvados

Iki šiol surenkami duomenys apie prekybą žmonėmis yra fragmentiniai, susiję su kitais nusikaltimais, skirtingais laikotarpiais ir nepalyginami, todėl neįmanoma įvertinti prekybos žmonėmis masto. Išanalizavus svarbiausias tarptautines ir nacionalines iniciatyvas, skirtas rinkti duomenis apie prekybą žmonėmis ir nustatyti tokių duomenų rodiklius, išskirtinos šios svarbiausios problemos:

1. Imtasi įvairių tarptautinių ir nacionalinių iniciatyvų rinkti duomenis apie prekybą žmonėmis, tačiau skirtas nepakankamas dėmesys praktiniam duomenų apie prekybą žmonėmis surinkimui organizuoti.

2. Tarptautinių ir nacionalinių iniciatyvų metu buvo pasiūlyti rodikliai, pagal kuriuos galėtų būti renkami išsamūs ir palyginami duomenys apie prekybą žmonėmis, tačiau nebuvo suderintas ir patvirtintas privalomu dokumentu vienodas tokių rodiklių sąrašas tarptautiniu lygmeniu ir neskirtas pakankamas dėmesys praktiniam jų įdiegimui.

3. Lietuvoje naudojamų duomenų apie prekybą žmonėmis rodiklių visuma iš esmės atitinka tarptautines rekomendacijas, tačiau atskirų institucijų naudojami rodikliai nėra susieti į vieningą sistemą, surinkti duomenys lieka lokaliuose duomenų bazėse, išskyrus Nusikalstamų veikų žinybinį registrą, kuriam duomenis teikia keletas institucijų pagal tuos pačius rodiklius. Paminėtina, kad pagal kompetenciją gana plačiai išplėtotą duomenų apie prekybą žmonėmis rodiklių sistema naudojama Lietuvos kriminalinės policijos biure.

Remiantis tyrimo rezultatais, Lietuvoje siūlytinos šios iniciatyvos.

Pirmiausia, tikslinga trūkstamais duomenų rodikliais papildyti Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2006 m. birželio 30 d. įsakymu Nr. 1V-252 „Dėl Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2003 m. gegužės 8 d. įsakymo Nr. 1V-160 „Dėl Nusikalstamų veikų, jas padariusių asmenų bei nukentėjusių asmenų centralizuotos apskaitos instrukcijos patvirtinimo“ pakeitimo“⁶⁷ patvirtintas 10, 30 ir 50 statistines korteles⁶⁸:

a) 10 kortelėje siūlytina numatyti galimybę nurodyti visus poveikio nukentėjusiajam būdus pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – LR BK) 147 straipsnį ir visus nusikalstamus veiksmus ir išnaudojimo tikslus pagal LR BK 147 ir 157 straipsnius.

b) 30 kortelę rekomenduotina papildyti galimybe nurodyti:

67 Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2006 m. birželio 30 d. įsakymas Nr. 1V-252 „Dėl Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2003 m. gegužės 8 d. įsakymo Nr. 1V-160 „Dėl Nusikalstamų veikų, jas padariusių asmenų bei nukentėjusių asmenų centralizuotos apskaitos instrukcijos patvirtinimo“ pakeitimo“. *Valstybės žinios*. 2006, Nr. 79-3118.

68 Plačiau žr.: VRM: Informatikos ir ryšių departamentas: Statistika [interaktyvus]. [žiūrėta 2012-04-20]. <http://www.vrm.lt/fileadmin/Image_Archive/IRD/Statistika/index2.phtml?id=198&idStat=9&metai=2012&menuo=4®ionas=0&id3=1>.

- bet kurią užsienio valstybę arba vietovę Lietuvoje, kurioje padaryta nusikalstama veika atskirų nusikalstamų veiksmų (verbavimo, pervežimo ir kt.) atlikimo metu;
 - užsienio valstybę, kurioje registruotas juridinis asmuo;
 - alternatyvą „kita“ arba „nežinoma“ nurodant lytį;
 - visas pilietybes ir visas tautybes, visus nusikalstamus veiksmus, poveikio nukentėjusiajam ir nukentėjusiojo išnaudojimo būdus pagal LR BK 147 straipsnį ir nusikalstamus veiksmus ir nukentėjusiojo išnaudojimo būdus pagal LR BK 157 straipsnį;
 - data, kada prekeivis žmonėmis tapo įtariamuoju pagal LR BK 147 ir 157 straipsnius.
- c) 50 kortelėje tikslinga numatyti galimybę nurodyti:
- alternatyvą „kita“ arba „nežinoma“ nurodant lytį;
 - visas pilietybes ir tautybes;
 - visas LR BK 147 straipsnyje numatytas poveikio priemones, nusikalstamus veiksmus ir išnaudojimo būdus ir LR BK 157 straipsnyje numatytus nusikalstamus veiksmus ir išnaudojimo būdus;
 - asmens pripažinimo nukentėjusiuoju baudžiamojo proceso metu datą;
 - nukentėjusiojo gautą pagalbą (rūšį ir organizaciją) ir kompensaciją (rūšį ir sumą);
 - asmens gyvenamąją vietą prieš nusikaltimą.

Antra, tikslinga parengti ir įdiegti bendrą rodiklių sistemą centralizuotai kaupti de-personalizuotus duomenis apie prekybą žmonėmis vienoje institucijoje. Šį procesą galėtų organizuoti nacionalinis pranešėjas prekybai žmonėmis⁶⁹ kartu su Informatikos ir ryšių departamento prie Vidaus reikalų ministerijos ir kitų minėtų atsakingų institucijų, tarp jų ir policijos, valdančių duomenis apie prekybą žmonėmis pagal kompetenciją, specialistais. Centralizuotai rinkti duomenis apie prekybą žmonėmis rekomenduotini tokie minimalūs rodikliai:

a) ikiteisminis tyrimas ir tyrimo rezultatai: registracijos numeris, data ir LR BK straipsnis, fabula, data ir LR BK straipsnis, pagal kurį tyrimas nutrauktas (sustabdytas, perkvalifikuotas), nukentėjusiųjų skaičius, įtariamų, kaltinamų ir nuteistų (išteisintų) prekeivių žmonėmis skaičiai, registruotos ir išnagrinėtos baudžiamosios bylos teisme ir skirtos bausmės;

b) nukentėjęs asmuo ir suteikta pagalba: lytis, gimimo data ir vieta, gyvenamoji (registracijos) vieta, pilietybė, tautybė, nusikaltimo vieta ir data, nusikalstami veiksmai, nuo kurių nukentėjo, jo atžvilgiu panaudotas poveikio būdas, išnaudojimo forma, pripažinimo nukentėjusiuoju data ir LR BK straipsnis, gauta kompensacija (teisinis pagrindas ir suma), suteikta pagalba (organizacija, rūšis);

c) prekeivis žmonėmis ir baudžiamasis persekiojimas: lytis, gimimo data ir vieta, gyvenamoji (registracijos) vieta, pilietybė, tautybė, įmonės kodas, nusikaltimo vieta ir

69 Šiuo metu Lietuvoje nėra nacionalinio pranešėjo prekybos žmonėmis klausimams padalinio, tačiau artimiausiu metu, vykdant tarptautinius susitarimus, jis turėtų būti įsteigtas. Kitu atveju pagal kompetenciją šią funkciją tektų vykdyti Vidaus reikalų ministerijai.

data, nusikalstami veiksmai, išnaudojimo forma, LR BK straipsnis ir data, kada tapo įtariamuoju, kardomoji priemonė (rūšis ir data), LR BK straipsnis ir data, kada tapo kaltinamuoju, data ir LR BK straipsnis, pagal kurį nuteistas (išteisintas), bausmė, nutrauktas ar perkvalifikuotas ikiteisminis tyrimas (LR BK straipsnis ir data).

Literatūra

- A Global Alliance against Forced Labour. Global Report unde the Follow-up to the ILO Declaration on Fundamental Principles and Rights at Work 2005.* Geneva: ILO, 2005.
- Anti-Trafficking Data Collection and Information Management in the European Union – a Handbook.* L234/29.
- Commission Decision 2006/581/EC of 7 August 2006 setting up a group of experts on the policy needs for data on crime and criminal justice. [2006] OJ, 1993.
- Commission Working Document COM(2008) 657 final of 17/10/2008 „Evaluation and monitoring of the implementation of the EU Plan on best practices, standards and procedures for combating and preventing trafficking in human beings“ [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-04-01]. <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2008:0657:FIN:EN:DOC>>.
- Communication from the Commission to the European Parliament and the Council COM(2011) 713 final of 18/01/2012 „Measuring Crime in the EU: Statistics Action Plan 2011-2015“.
- Council and Commission Action Plan implementing the Hague Programme on strengthening freedom, security and justice in the European Union. [2005] OJ, C198/1.
- Council Document 10093/08 of 9 June 2008 “18 Months EU Council Working Programme for the three EU Presidencies”.
- Council Document 14146/1/08 REV 1 of 29 October 2008 on EU Annual Report on Human Rights 2008.
- Council Document 16633/06 of 14 December 2006 „Follow-up to the Action Plan on trafficking in human beings“ [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-03-01]. <<http://www.osce.org/pc/15932>>.
- Council of Europe. Committee of Ministers. Recommendation R (91) 11 of the Committee of Ministers to member states concerning sexual exploitation, pornography and prostitution of, and trafficking in children and young adults (adopted by the Committee of Ministers on 09/09/1991 at the 461 meeting of Ministers’ Deputies). *Sexual exploitation, pornography and prostitution of, and trafficking in, children and young adults. Recommendation No. R (91) 11 and Report of the European Committee on Crime Problems. Legal issues.* Strasbourg: Council of Europe Publishing, 1993.
- Council of the Baltic Sea States. Civil Security and the Human Dimension. Task Force against Trafficking in Human Beings. Data Collection and Research [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-04-03]. <<http://www.cbss.org/Civil-Security-and-the-Human-Dimension/data-collection-and-research>>.
- Counter-Trafficking Module Database (CTM Database) [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-03-31]. <<http://www.iom.int/jahia/Jahia/pid/1235>>.
- Data Collection and Harmonised Information Management Systems (DCIM-EU)* [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-04-01]. <http://www.icmpd.org/906.html?&no_cache=1&tx_icmpd_pi1%5Barticle%5D=1322&tx_icmpd_pi1%5Bpage%5D=1326>.
- Development of Guidelines for the collection of data on trafficking in human beings, including comparable indicators.* Vienna:

- IOM and the Federal Ministry of the Interior of Austria, 2009.
- Estimating Human Trafficking into the United States: Development of a Methodology*. USA: Department of Justice. 2006.
- EU Plan on Best Practices, Standards and Procedures for Combating and Preventing Trafficking in Human Beings. [2005] OJ, C311/1.
- Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacijos veiksmų planas kovai su prekyba žmonėmis, patvirtintas šios organizacijos nuolatinio komiteto posėdyje 2003 m. liepos 24 d. sprendimu Nr. 557 [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-03-01]. <<http://www.osce.org/pc/42708>>.
- Europos Sąjungos vidaus saugumo strategija, patvirtinta Europos Vadovų Tarybos 2010 m. kovo 25–26 d. susitikime [interaktyvus]. (žiūrėta 2011-02-28). <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/librairie/PDF/QC3010313LTC.pdf>.
- Framework for Action for an effective implementation of the Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons, especially Women and Children*. Vienna: UNODC. 2009.
- From Policy to Practice: Combating Trafficking in Human Beings in the OSCE region*. Vienna: OSCE, 2007.
- Global Report on Trafficking in Persons*. Vienna: UNODC, 2009.
- Goodey, J. Human trafficking: Sketchy data and policy responses European Union Agency for Fundamental Rights (FRA), Austria. *Criminology and Criminal Justice*. 2008, 8(4): 421–442.
- Guidelines for the Collection of Data on Trafficking in Human Beings, including Comparable Indicators*. Vienna: International Organisation for Migration and Federal Ministry of the Interior of Austria, 2009.
- Guidelines for the Development and Implementation of a Comprehensive National Anti-Trafficking Response*. Vienna: ICMPD, 2006.
- Guiding Principles on Memoranda of Understanding between Key Stakeholders and Law Enforcement Agencies on Counter-Trafficking Cooperation*. Vienna: IOM, 2009.
- Hancilova, B.; Massey, C. *Evaluation of EU Member States' legislation and the situation concerning trafficking in human beings for the purpose of sexual exploitation*. Vienna: ICMPD, 2009.
- Handbook on Anti-Trafficking Data Collection in South Eastern Europe: Developing Regional Criteria*. Vienna: ICMPD, 2007.
- International Framework for Action to Implement the Trafficking in Persons Protocol*. Vienna: United Nations Office on Drugs and Crime, 2009.
- Jungtinių Tautų globalus planas dėl veiksmų prieš prekybą žmonėmis, patvirtintas Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos 2010 m. rugpjūčio 12 d. Rezoliucija Nr. A/RES/64/293 [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-03-10]. <<http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N09/479/41/PDF/N0947941.pdf?OpenElement>>.
- Jungtinių Tautų konvencija prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 51-1933.
- Komisijos 2006 m. rugpjūčio 7 d. komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai ir Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui 437 galutinis „ES nusikalstamumo ir baudžiamosios teisenos visapusiškos ir nuoseklios vertinimo strategijos kūrimas: 2006–2010 m. ES veiksmų planas“.
- Komisijos 2009 m. birželio 10 d. Komunikatas Europos Parlamentui ir Tarybai COM(2009) 262 galutinis „Laisvės, saugumo ir teisingumo erdvė piliečių labui“.
- Komisijos komunikatas 171, pateiktas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui 2010 m. balandžio 20 d.
- Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos ataskaitos [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-03-01]. <<http://www.socmin.lt/index.php?424993275>>.

- Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerija. Prekybos žmonėmis prevencija ir kontrolė [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-04-03]. <<http://www.vrm.lt/index.php?id=566>>.
- Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2006 m. birželio 30 d. įsakymas Nr. 1V-252 „Dėl Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2003 m. gegužės 8 d. įsakymo Nr. 1V-160 „Dėl Nusikalstamų veikų, jas padariusių asmenų bei nukentėjusių asmenų centralizuotos apskaitos instrukcijos patvirtinimo“ pakeitimo“. *Valstybės žinios*. 2006, Nr. 79-3118.
- Nacionalinė teismų administracija. Teismų statistika [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-04-01]. <<http://www.teismai.lt/lt/teismai/teismai-statistik/>>.
- Nusikalstamų veikų žinybinio registro nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2006 m. sausio 26 d. įsakymu Nr. 1V-36. *Valstybės žinios*. 2006, Nr. 15-537.
- Opinion 7/2010 of the Group of Experts on Trafficking in Human Beings of the European Commission. Proposal for a European Strategy and Priority Actions on combating and preventing trafficking in human beings (THB) and protecting the rights of trafficked and exploited persons [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-02-02]. <http://ec.europa.eu/home-affairs/policies/crime/crime_human_trafficking_en.htm>.
- Programme for the Enhancement of Anti-trafficking Responses in South-Eastern Europe, data Collection and Information Management (DCIM) [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-01-31]. <http://www.anti-trafficking.net/103.html?&tx_icmpd_pi1%5Bpointer%5D=1>.
- Protokolas dėl prekybos žmonėmis, ypač moterimis ir vaikais, prevencijos, sustabdymo bei baudimo už vertinamą ją, papildantis Jungtinių Tautų Organizacijos konvenciją prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą. *Valstybės žinios*. 2003, Nr. 49-2166.
- Recommended Principles and Guidelines on Human Rights and Human Trafficking. Commentary*. United Nations, 2010.
- Stokholmo programa – Atvira ir saugi Europa piliečių labai ir saugumui, Europos Vadovų Tarybos priimta 2009 m. gruodžio 10–11 d. [2010] OJ, C198/1.
- Study on the assesment of the extent of different types of Trafficking in Human Beings in EU countries*. International Centre for Migration Policy Development, 2010.
- Tarybos 2006 m. gruodžio 18 d. pamatinis sprendimas 2006/960/TVR dėl keitimosi informacija ir žvalgybos informacija tarp Europos Sąjungos valstybių narių teisėsaugos institucijų supaprastinimo. [2006] OL, L386/89.
- The cost of coercion. Global report under the follow-up to the ILO Declaration on Fundamental principles and Rights at Work*. Geneva: ILO, 2009.
- The Hague Programme: strengthening freedom, security and justice in the European Union. [2005] OL, C053/1.
- The situation in the Czech Republic, Poland, Portugal and the Slovak Republic*. Vienna: ICMPD, 2009.
- Trafficking in Persons: Global Patterns*. Vienna: UNODC, 2006.
- U. S. Department of State. Trafficking in Persons Report 2010 [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-03-01]. <<http://www.state.gov/g/tip/rls/tiprpt/2010/>>.
- UNODC Trafficking Indicators [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-03-31]. <http://www.unodc.org/pdf/HT_indicators_E_LOWRES.pdf>.
- Vermeulen, G.; Balcaen, A.; Di Nicola, A.; Cauduro, A. *The SLAMSECT files. Standartized templates and blueprint for EU-wide collection of statistical information and analysis on missing and sexually exploited children and trafficking in human beings*. Antwerp-Apeldoorn, 2006.
- VRM: Informatikos ir ryšių departamentas: Statistika [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-04-03]. <http://www.vrm.lt/fileadmin/Image_Archive/IRD/Statistika/index2.phtml?id=198>.
- VRM: Informatikos ir ryšių departamentas: Statistika [interaktyvus]. [žiūrėta 2012-04-20]. <http://www.vrm.lt/fileadmin/Image_Ar

chive/IRD/Statistika/index2.phtml?id=198
&idStat=9&metai=2012&menuo=4®ion
as=0&id3=1>.

Working Paper No. 29. *Methodologies for global and national estimation of human trafficking victims: current and future approaches*. Geneva: ILO/ Bruce Kutnick,

Patrick Belser, Gergana Danailova-Trainor, 2007.

Working Paper No. 30. *Directions for national and international data collection on forced labour*. Geneva: ILO/ Michaëlle De Cock, 2007.

ESTIMATIONS OF THE SCALE OF TRAFFICKING IN HUMAN BEINGS: INTERNATIONAL AND NATIONAL INITIATIVES

Reda Sirgedienė

Mykolas Romeris University, Lithuania

Summary. *Timely and qualitative data are the basis of successful disclosure, prevention and investigation of a crime. Trafficking in human beings is an international crime. These two aspects are among the reasons why many international and national initiatives directed towards enhancing the capacities to collect high quality data on trafficking in human beings are organised by international organisations and law enforcement institutions, usually the police.*

Based on the research, mostly two types of international and national initiatives on collecting data on trafficking in human beings—theoretical, analytical and practical initiatives—have been conducted. Thus, the first section of the article tackles the most significant international and other countries' national initiatives on collection of data on trafficking in human beings and determining their indicators. The analysis of both types of international and national initiatives revealed the inability to implement the plans in practice. This is one of the main reasons why the data on trafficking in human beings remain sketchy and incomparable.

The second section of the article outlines the situation in Lithuania as regards the collection of data on trafficking in human beings and relevant indicators. The article recommends developing the criminal records system in Lithuania with a few indicators specific for data on trafficking in human beings and to compile a common set of indicators for centralised collection of data on trafficking in human beings. According to the article, this recommendation could be implemented under coordination of a specialised office of a national rapporteur for trafficking in human beings.

Keywords: *fight against trafficking in human beings, data on trafficking in human beings, information system, project, data collection, subjects of public administration.*

Reda Sirgedienė, Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Administracinės teisės ir proceso katedros doktorantė. Mokslinių tyrimų kryptys: viešasis administravimas, kovos su prekyba žmonėmis stiprinimas administracinės teisės priemonėmis.

Reda Sirgedienė, Mykolas Romeris University, Faculty of Law, Department of Administrative Law and Procedure, Doctoral Student. Research interests: public administration, enhancing of fight against trafficking in human beings by the means of administrative law.